

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060305

DOM
2018-10-10
Stockholm

Mål nr
P 11625-17

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2017-11-23 i mål nr P 4201-16, se bilaga A

PARTER

Klagande

Kungälv kommun
442 81 Kungälv

Ombud: x

Motparter

1. A

2. B

Adress som 1

3. C

4. V.M.S. Rutgeron AB

Ombud för 3 och 4: y

SAKEN

Detaljplan för Eriksbergs verksamhetsområde norr om x-vägen i Kungälv kommun

---

Dok.Id 1436542

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax
08-561 675 59

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av mark- och miljödomstolens dom avvisar Mark- och miljööverdomstolen C's och V.M.S. Rutgeron AB:s överklaganden av kommunfullmäktiges i Kungälv's kommun beslut den 7 april 2016 (§ 71/2016, dnr KS 2011/2246).
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår överklagandet.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kungälv kommun har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva underinstansernas avgöranden och fastställa beslutet att anta detaljplanen. I andra hand har kommunen yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med upphävande av underinstansernas avgöranden, ska återförvisa målet till länsstyrelsen för fortsatt handläggning.

Kommunen har dessutom yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska avvisa C's och V.M.S. Rutgerson AB:s överklaganden av kommunens beslut.

A, B, C och V.M.S. Rutgerson AB har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg.

Kungälv kommun

Miljökonsekvensbeskrivningen och dess underlag uppfyller kraven på redovisning av rimliga alternativ. På grund av detaljplanens syfte och dess begränsade geografiska räckvidd ligger fokuset i miljökonsekvensbeskrivningen på utformningsalternativ inom planområdet. I den fördjupade översiktsplanen Idealbild Marstrand och i kommunens översiktsplan ÖP 2010 har området redovisats som nytt verksamhetsområde. Mot den bakgrunden, och med hänvisning till Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr P 6591-13, uppfyller miljökonsekvensbeskrivningens redovisning av alternativa utformningar av planen kraven på redovisning av rimliga alternativ.

I miljökonsekvensbeskrivningen till detaljplanen har det angetts att bedömningar av alternativa områden bör göras på en mer övergripande nivå, och att den nivån har beskrivits i arbetet med Idealbild Marstrand. Det underlag som legat till grund för

Idealbild Marstrand och ÖP 2010, samt tidigare utredningar i olika plansammanhang, innehåller en tillräcklig redovisning av rimliga alternativ. Det faktum att området tidigare bedömts lämpligt för aktuella verksamheter är tillräckligt.

Landskapsbildskyddet, som tidigare gällde för planområdet, har upphävts.

Frågan om permanent bygglov för de befintliga båthallarna har inte varit föremål för prövning och det går därför inte att utesluta att de kan beviljas sådant lov och stå kvar, även om en detaljplan för området inte skulle komma till stånd. När det gäller användningen av den aktuella platsen är dessutom sannolikheten att området skulle komma att användas för någon typ av verksamhet stor eftersom området är flackt och ligger i direkt anslutning till Marstrandsvägen samt inom tätortsavgränsning för Marstrands tätort. Området skulle t.ex. kunna användas för upplag, parkering eller återvinningscentral. Att området helt skulle återgå till ett naturområde bedöms därför inte som realistiskt.

C och V.M.S. Rutgerson AB har inte klagorätt. Deras fastigheter ligger på ett så betydande avstånd från planområdet att dessa inte kan anses berörda på det sätt som krävs för klagorätt. Detta gäller oavsett om de är att anse som rågrannar till den fastighet som delvis ska planläggas.

Lotta och B

Området omfattades tidigare av landskapsbildsskydd och har fortfarande de värdeegenskaper som ska beaktas enligt 2 kap. 2 § ÄPBL.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Frågan i målet är om den miljökonsekvensbeskrivning som utgör underlag i ärendet uppfyller gällande krav på redovisning av rimliga alternativ.

Mark- och miljööverdomstolen har dock först att pröva om C och V.M.S. Rutgersson AB har haft rätt att överklaga kommunens beslut.

Tillämpliga bestämmelser framgår av underinstansernas avgöranden.

Klagorätt

Ett kommunalt beslut att anta en detaljplan får överklagas av den som beslutet angår om beslutet har gått denne emot. Enligt praxis anses beslut avseende detaljplaner angå ägare till fastigheter som ligger inom eller gränsar direkt till planområdet eller som endast skiljs från detta av en väg. Därutöver anses beslutet angå ägare till fastigheter i nära grannskap, om de är särskilt berörda av detaljplanen på något sätt.

C's och V.M.S. Rutgersson AB:s respektive fastigheter ligger inte inom planområdet. Fastigheterna gränsar inte heller till detta. Att fastigheterna gränsar till den mycket stora fastigheten Z, inom vilken planområdet ligger, innebär inte i sig att beslutet angår dem på så sätt att de har rätt att överklaga det. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att fastigheterna ligger på ett sådant betydande avstånd från detaljplaneområdet att C och V.M.S. Rutgersson AB inte berörs av detaljplanen på det sätt som krävs för att ha rätt att överklaga beslutet. Det har inte framkommit några andra omständigheter i målet som föranleder någon annan bedömning. Deras överklaganden ska därför avvisas.

Redovisning av rimliga alternativ

De alternativ som är aktuella att studera inför antagande av en detaljplan är olika sätt att uppnå målet med planen (prop. 2003/04:116, s. 64). Syftet med nu aktuell plan är att skapa ett verksamhetsområde vid Eriksberg, Mjölkekilen, norr om väg 168, för icke

störande småindustri med tillhörande kontor. Detta syfte skulle kunna tillgodoses genom en rad olika verksamheter med sinsemellan olika förutsättningar när det gäller påverkan på bl.a. miljön. Någon analys av vilken påverkan som kan uppstå beroende på vilken verksamhetsinriktning som väljs har dock inte redovisats. Av allt att döma har kommunens utgångspunkt i stället varit att detaljplanen ska möjliggöra en fortsättning av just den verksamhet som, utan gällande bygglov, bedrivs inom planområdet idag.

Att miljökonsekvensbeskrivningen till den aktuella detaljplanen tar sin utgångspunkt i redan befintlig verksamhet och bebyggelse på planområdet illustreras av det sätt på vilket nollalternativet har beskrivits. I denna beskrivning sägs det bl.a. att byggnader redan finns på området och att planen endast ändrar marginellt på exploateringen. Att befintlig bebyggelse saknar gällande bygglov berörs överhuvudtaget inte och det finns inte heller någon redovisning av ett nollalternativ där den naturliga konsekvensen av detta faktum – nämligen att byggnaderna rivs och marken återställs – analyseras eller beskrivs. Att kommunen nu, efter överklagande till sista instans, har redovisat alternativ som består i att marken skulle kunna användas för parkeringsplatser eller en återvinningsstation kan inte rättfärdiga denna brist eftersom analysen och redovisningen av olika alternativ naturligtvis måste ske innan planen antas för att fylla avsedd funktion.

Med utgångspunkten att planens reella syfte är att möjliggöra en verksamhet som är i det närmaste identisk med den som redan pågår kan även underlåtenheten att analysera och redovisa alternativa lokaliseringar ifrågasättas. Den beskrivning av lokaliseringalternativ som finns i översiktsplanen ÖP 2010 och i Idealbild Marstrand är generell och tar inte specifikt sikte på någon sådan konkret verksamhet som är aktuell i den nu aktuella detaljplanen. Att detaljplaneområdet sedan tidigare är utpekade som ett av flera områden som är lämpliga för ”verksamheter” innebär inte i sig att detta område är det lämpligaste för just den verksamhet som har förutsatts i planen. Miljökonsekvensbeskrivningen borde därför ha innehållit en närmare analys av förutsättningarna för en alternativ lokalisering.

Sammantaget bedömer Mark- och miljööverdomstolen att de miljökonsekvensbeskrivningar som har legat till grund för detaljplanebeslutet inte uppfyller gällande krav på redovisning av rimliga alternativ. Överklagandet ska därmed avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I domen har deltagit f.d. hovrättslagmannen Per-Anders Broqvist, hovrättsrådet Hans Nyman, tekniska rådet Börje Nordström och hovrättsrådet Ralf Järtelius, referent.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Hanna Björklund.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2017-11-23
meddelad i
Vänersborg

Mål nr P 4201-16

PARTER

Klagande

Kungälvs kommun
442 81 Kungälv

Ombud: x

Motpart

1. A

2. B

3. C

Ombud: y

4. V.M.S. Rutgerson AB

Ombud: Advokat Jenny Baaz
Advokatfirman Allié AB
Norra Hamngatan 18
411 06 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Västra Götalands läns beslut 2016-10-19 i ärende nr 403-15564-2016, se bilaga 1

SAKEN

Överklagande av Länsstyrelsens beslut, dnr 403-15564-2016, angående detaljplan för Eriksbergs verksamhetsområde på del av Z m.fl. i Kungälvs kommun

Dok.Id 379847

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänersborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 80	måndag – fredag 08:00–16:00

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandet.

BAKGRUND

Kommunfullmäktige i Kungälv kommun beslutade den 7 april 2016 att anta en detaljplan för Eriksbergs verksamhetsområde, del av fastigheten Z m.fl.

Kommunfullmäktiges beslut överklagades till länsstyrelsen, som den 19 oktober 2016 upphävde kommunfullmäktiges beslut. Kungälv kommun och Ringens Varv AB överklagade länsstyrelsens beslut till mark- och miljödomstolen.

Ringens Varv AB:s överklagande har sedermera avvisats av mark- och miljödomstolen pga. bristande talerätt. Beslutet har vunnit lagakraft. Bolaget har även ansökt om att få intervensera i målet, men genom nu lagakraftvunnet beslut nekats detta.

YRKANDEN M.M.

Kungälv kommun har yrkat

- i första hand att mark- och miljödomstolen, med upphävande av länsstyrelsens beslut, ska fastställa Kungälv kommuns beslut att anta detaljplan för Eriksbergs verksamhetsområde och
- i andra hand att mark- och miljödomstolen, med upphävande av länsstyrelsens beslut, ska återförvisa ärendet till länsstyrelsen för erforderlig handläggning.

Kommunen har även anhållit om att mark- och miljödomstolen tar ställning till om C och V.M.S. Rutgeron AB äger talerätt och sakägarställning.

Till grund för yrkandena har kommunen anfört bl.a. följande.

Miljökonsekvensbeskrivningen och dess underlag innehåller de uppgifter som behövs för prövning av planärendet. Kommunen har agerat inom de ramar som finns för planläggning och handlagt ärendet på ett formellt riktigt sätt. Kommunen har vidare beaktat både allmänna och enskilda intressen samt gjort en rimlig avvägning mellan de allmänna intressena och motstående enskilda intressen. Det saknas således enligt plan- och bygglagstiftningen och rättspraxis grund för att upphäva detaljplanen.

Bestämmelserna om miljökonsekvensbeskrivningar reglerar inte vilka alternativa lokaliseringar och utformningar som bör omfattas av en miljökonsekvensbeskrivning, utan detta är något som får utvecklas genom praxis. Högsta förvaltningsdomstolen har i HFD 2011 not. 29 uttalat att hur utförlig redovisning som behövs varierar givetvis och måste bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall. I målet fann Högsta förvaltningsdomstolen att miljökonsekvensbeskrivningen i detaljplaneärendet skulle godtas trots att det förelåg vissa brister.

Enligt 6 kap. 13 § första stycket miljöbalken (MB) behöver miljökonsekvensutredningen endast innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till bedömningsmetoder och aktuell kunskap, planens innehåll och detaljeringsgrad, var i en beslutsprocess som planen befinner sig, att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med tillståndsprövningen av verksamheter samt allmänhetens intresse. Punkterna om var i en beslutsprocess planen befinner sig och att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med tillståndsprövningen av verksamheter är menade att medföra att dubbelarbete ska undvikas (se bl.a. prop. 2003/04:116 s. 66 och prop. 2012/13:17 s. 11 f.).

Tredje punkten infördes den 7 januari 2013 och klargör att dubbelarbete kan undvikas genom att man tar hänsyn till var planen eller programmet befinner sig i den större beslutsprocessen av olika planer och program. Det som åsyftas är beslutsprocesser i samhällets planeringsordning och inte planen eller programmets egen beslutsprocess. Europeiska kommissionen hade anfört att artikel 5.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan inte hade genomförts på ett korrekt och fullständigt sätt eftersom det i 6 kap. 13 § MB inte fanns någon hänvisning till var i beslutsprocessen planen eller programmet befann sig. Genom att analysera vilken detaljeringsgrad planen eller programmet har samt vilken prövning i plan- och tillståndsordningen det är fråga om garanteras att miljökonsekvensbeskrivningen upprättas på rätt nivå i förhållande till hela beslutsprocessen. Därigenom undviks att dubbla miljökonsekvensutredningar utarbetas. Vikten av att utföra denna analys

för att undvika dubbelarbete poängteras flera gånger i direktivet om planer och program (se prop. 2012/13:17 s. 11 f. och 14).

Av skäl 9 till Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG framgår att för att undvika att bedömningen görs två gånger bör medlemsstaterna i tillämpliga fall ta hänsyn till att bedömningar kommer att göras på olika nivåer i en hierarki av planer och program. Enligt artikel 4.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG ska medlemsstaterna, om planer och program ingår i ett hierarkiskt system och för att undvika att bedömningen görs två gånger, ta hänsyn till att bedömningen i enlighet med detta direktiv kommer att utföras på olika nivåer i systemet. Bl.a. för att undvika att bedömningen görs två gånger ska medlemsstaterna tillämpa artikel 5.2 och 5.3. I artikel 5.3 Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG anges att relevanta uppgifter som är tillgängliga om planernas eller programmens miljöpåverkan och som erhållits på andra beslutsnivåer eller annan gemenskapslagstiftning kan användas för att tillhandahålla de uppgifter som avses i bilaga 1.

Svea Hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen, har den 20 januari 2016 i mål P 2134-15 funnit att alternativredovisningen i underlaget inte hade sådana brister som utgjorde skäl till att upphäva en detaljplan. Målet avsåg en detaljplan för en ny bro över Skellefteälven. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade att lokaliseringen av bron under lång tid hade behandlats inom kommunens planarbete. Av planhandlingarna framgick att fem alternativa placeringar tidigare hade övervägts, varefter nu aktuell lokalisering har pekats ut i den fördjupade översiktsplanen. Mark- och miljööverdomstolen angav att skälen till att det nuvarande läget har utpekats som det lämpligaste visserligen inte framgick av planhandlingarna men det får antas att flertalet dokument som finns tillgängliga på kommunens hemsida har ingått som underlag vid arbetet med den fördjupade översiktsplanen. Mark- och miljööverdomstolen fann, mot bakgrund av syftet med planen att möjliggöra en ny bro över Skellefteälven i centrala staden med anslutningar och de överväganden som gjorts i samband med att den fördjupade översiktsplanen antogs, att alternativredovisningen i underlaget inte hade sådana brister som utgjorde skäl till att upphäva

planen. Mark- och miljööverdomstolen hade i målet inhämtat yttrande från Boverket. Boverket angav bl.a. följande i sitt yttrande. Kravet på alternativredovisning i en miljökonsekvensbeskrivning blir ofta problematiskt i detaljplaneskedet. Såsom planeringssystemet i plan- och bygglagen är konstruerat, bör egentligen alternativutredningen ske i den översiktliga planeringen. Väl i detaljplaneskedet finns det oftast inget utrymme för att hantera en alternativ lokalisering inom planområdet. Den reella alternativbeskrivningen som då är möjlig är nollalternativet, dvs, att planen inte genomförs.

Av Mark- och miljööverdomstolens dom i mål P 2134-15 samt Boverkets yttrande i samma mål får anses följa att endast den omständigheten, att det i miljökonsekvensbeskrivningen eller i planbeskrivningen inte finns redogjort för någon alternativredovisning eller någon motivering till varför en sådan saknas, inte i sig ska medföra att detta är en sådan brist i handläggningen att planärendet inte kan godtas. Man måste i bedömningen dessutom beakta om motsvarande uppgifter finns som underlag sedan tidigare och/eller om avvägningar gjorts i tidigare eller pågående andra ärenden. Även i Svea Hovrätt, Mark- och miljööverdomstolens dom den 11 juli 2013 i mål P 2324-13 har kravet på alternativredovisning satts lågt.

Av 6 kap. 22 § MB framgår att kommuner och myndigheter ska sträva efter att samordna arbetet med miljökonsekvensbeskrivningar och miljöbedömningar. I förarbetena (prop. 2003/04:116) framhålls att det är viktigt att de som gör bedömningar enligt bestämmelserna avseende verksamheter och åtgärder samt planer och program, kan se sambandet mellan de bedömningar som ska göras enligt de olika bestämmelserna och samordna arbetet så att det material och den information som samlas in i den ena bedömningen kan användas även i den andra. Den aktuella markens och områdets lämplighet för den planlagda verksamheten har vid ett flertal tillfällen tidigare analyserats i olika utredningar i samband med översiktsplaner och delöversiktsplaner och i samband med dessa har redan gjorts avvägningar gentemot andra områdets lämplighet för verksamheter, dvs. alternativutredningar. Det finns både i planbeskrivningen och i miljökonsekvensbeskrivningen utförliga motiveringar till varför det saknas rimliga alternativa områden. Markens lämplighet har under

lång tid utretts och avgjorts i tidigare planarbeten och det har då inte funnits några invändningar. I detta skede ska därför främst en bedömning göras avseende placeringen inom det aktuella området, vilket också har gjorts enligt miljökonsekvensbeskrivningen. Dessutom har det i miljökonsekvensbeskrivningen gjorts uttryckliga hänvisningar till miljökonsekvensbeskrivningen för delöversiktsplanen Idealbild Marstrand, i vilken grundliga miljöanalyser görs avseende lämpliga områden för verksamheter. Även detta material utgör därför underlag till den nu aktuella detaljplanen. Detta material har också funnits tillgängligt på kommunens hemsida. Det har heller inte framkommit att detaljplanen ska upphävas på någon annan grund. Länsstyrelsen har i det nu överklagade beslutet hänvisat till och stött sig på mark- och miljödomstolens dom i mål nr P 2141-16, vilken nu blivit upphävd genom Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 7 juli 2017, mål nr P 8708-16. Av Mark- och miljööverdomstolens dom framgår tydligt att länsstyrelsen i det nu överklagade beslutet haft en alltför formell inställning i frågan om lokaliseringsutredningen och att det av gällande rätt följer att även andra utförda utredningar av lokaliseringsfrågan ska beaktas i målet.

Motparterna har bl.a. anfört att planförslaget i själva verket har till syfte att i efterhand godkänna de två redan uppförda båthallarna. Det förhållandet att det finns byggnader i strid med gällande detaljplan inom planområdet utgör inte något hinder mot att kommunen arbetar fram en ny detaljplan för området.

Bakgrunden till detaljplanen är att behovet av industrimark länge varit stort i Marstrandsområdet och att aktuellt planområde tidigare har studerats och pekats ut i översiktsplanen som lämpligt för småskalig industri. Det är kommunens behov som varit avgörande för planbeslutet. Att detta indirekt kan leda till att befintliga byggnader kan komma att bli planenliga, och erhålla bygglov i efterhand, ska inte hindra en detaljpaneläggning.

För det område som nu aktuell detaljplan omfattar innebär dagvattenfrågan inga oklarheter. Det är för det södra området, som avvattnas till Mjölkekilen, där vidare

utredning av dagvattenfrågan behövs och detta område undantogs från planförfarande efter samrådet.

Användningen av planområdet är begränsat till kontor och småindustri, vilka verksamheter inte är störande för omgivningen. Planområdet är också begränsat till sin yta på grund av omgivningens topografi och beskaffenhet. Bergen som omger planområdet i norr fungerar som naturlig avgränsning mot omgivande bebyggelse och naturområden. Höjdskillnaden mellan bostäder i norr och planområdet är drygt 10 meter eller mer. Riskerna för störning minskas därmed avsevärt. I östra delen av planområdet där marken är relativt platt har i detaljplanen föreskrivits ett krav på en bullervall (fungerar även som insynsskydd) mot den i denna riktning enda närliggande bostaden. De riktvärden som finns för industribuller respektive trafikbuller kommer inte att överskridas. Trafikrörelserna till och från verksamhetsområdet är starkt säsongbetonade och ökningen av trafikrörelser bedöms bli marginell. Det föreligger redan en säker trafikmiljö. Brandskyddsbestämmelsen i planen formulerades om efter synpunkter från Bohus räddningstjänstförbud under utställningen, med ett krav på skyddsavstånd.

Detaljplanen har bedömts förenlig med 3, 4 och 5 kap. miljöbalken. Hela Marstrandensområdet omfattas av särskilda hushållningsbestämmelser enligt miljöbalkens fjärde kapitel, så kallad högexploaterad kust. Denna del av kusten är av riksintresse för sina samlade natur- och kulturvärden. Bestämmelserna utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet. I detta fall rör det sig om utveckling av det lokala näringslivet. Detaljplanen innebär inte någon direkt förändring av områdets nuvarande karaktär. Riksintresset för naturvärden påverkas inte i nämnvärd omfattning eftersom ingreppet är relativt litet sett till riksintressets storlek och värden. Natura 2000-området Sälöfjorden bedöms inte bli påverkat av planförslaget. Friluftslivet kommer inte att påverkas nämnvärt av förslaget och riksintresset för friluftsliv bedöms inte påverkas i någon stor utsträckning. Även länsstyrelsen, som särskilt har att bevaka skyddet för riksintressen, har under planprocessen uttalat att den inte befarar att riksintressen enligt miljöbalken påtagligt kommer att skadas. Planförslaget bedöms inte påverka kulturlandskapet negativt ef-

tersom föreslagen exploatering inte påverkar de skyddade kulturmarkerna i dalgångarna på södra Koön eller lövskogen i Rosenlundsområdet. Gestaltungsprogram och planbestämmelser bidrar till att minska bebyggelsens påverkan på landskapsbild och kulturvärden. I utformningsbestämmelserna har utgångspunkten varit det ställningstagande som länsstyrelsen har gjort i sin dispens från gällande landskapsbildskydd för befintlig verksamhet.

Efterfrågan på mark för verksamheter i Marstrand är stor och det är i kommunens och invånarnas i Marstrand intresse att i möjligaste tillgodose detta intresse. Om Marstrand ges förutsättningar för att fortsätta vara och utvecklas som åretruntsamhälle kan planläggning inte endast ske för bostäder. I gällande översiktsplan ÖP 2010 är det aktuella området redovisat som framtida verksamhetsområde. Södra Koön ingick inte i Delöversiktsplanen "Idealbild Marstrand" från 2008, men området norr om väg 168 pekades ut som utvecklingsområde för verksamheter. Det finns inte gott om andra lämpliga lokaliseringar i närområdet. Stor del av ytan inom planområdet har tidigare använts som massupplag av Trafikverket i samband med anläggande av gång- och cykelväg samt breddning av länsväg 168. Trafikverket hade ett tillfälligt tillstånd som upphörde den 15 juni 2013. Av detta beslut framgår att länsstyrelsen valde mellan tre olika alternativa platser men med hänsyn till de två övriga platsernas geotekniska förhållanden och höga naturvärden beslutades att Ericksbergs verksamhetsområde var lämpligast att bedriva verksamhet på och nyttja för upplag av massor. Kommunen har prövat lokaliseringen för båthallarna i omgångar, men slutligen kommit fram till att nu aktuell lokalisering är bäst lämpad för denna typ av verksamhet.

Det område som omfattas av den nu aktuella detaljplanen ligger avskilt och det planeras inte några ytterligare bostäder i området. Länsstyrelsen har i sina tillståndsbeslut åren 2008, 2013 och 2014 bedömt att området inte hyser några höga naturvärden och att området inte kommer att omfattas av något områdesskydd när landskapsbildskyddet upphävs. Kommunen saknar anledning att göra en annan bedömning. Länsstyrelsen har dessutom ansett att båthallarna inte förändrar landskapsbildningen i någon större utsträckning med anledning av att det norr om hallarna finns en

hög bergsrygg som skymmer sikten och i väster respektive öster finns växtlighet och partier med skog. Länsstyrelsen har också bedömt att etableringen av båthallar-
na inte står i strid med övriga riksintressen.

Så som planeringssystemet i plan- och bygglagen är konstruerat både bör, och sker, i huvudsak den egentliga alternativutredningen i den översiktliga planeringen (översiktsplaner). Det är i denna övergripande process som man får bäst överblick över hur kommunen bäst/lämpligast utnyttjar den mark som finns utifrån alla tänkbara aspekter. När man väl har kommit så långt som till detaljplaneskedet finns det oftast inget utrymme för att hantera alternativa lokaliseringar. Utredningar och bedömningar har då redan gjorts som visat att området är lämpligt för ett visst särskilt ändamål. Om ett område redan i ett tidigare skede under processen bedömts vara lämpligt för en viss typ av verksamhet och man i detaljplanen föreskriver just den verksamheten bör det som huvudregel inte vara nödvändigt att miljökonsekvensutredningen innehåller en ny alternativredovisning då detta inte kan anses vara skäligt att kräva enligt 6 kap. 13 § första stycket miljöbalken. Områdets lämplighet har för nu aktuell typ av verksamhet övervägts och ansetts lämplig i olika plansammanhang ända sedan delöversiktsplanen för Marstrand-Koön togs fram år 1992.

Aktuellt planområde utgör en del av det enda område som i ÖP 2010 pekas ut som nytt verksamhetsområde. I miljökonsekvensbeskrivningen till Idealbild Marstrand görs en analys av tre områden inom det enda område som i ÖP 2010 utpekats som nytt verksamhetsområde. Här görs en analys av miljön inom de olika delområdena, varvid den del som ingår i den nu aktuella detaljplanen anses som minst skyddsvärd. En större del av det i ÖP 2010 utpekade området som var lämpligt som nytt verksamhetsområde ingick tidigare under planprocessen för aktuell detaljplan, men togs under planprocessens gång bort eftersom dessa delar bedömdes som mindre lämpliga att använda som verksamhetsområde. Detta utgör i sig en alternativbedömning, utförd under själva planprocessen i förevarande ärende. Vidare har lokaliseringen även prövats i ett flertal andra sammanhang, i vilka man kommit fram till att nu aktuell lokalisering är den lämpligaste för denna typ av verksamhet.

Ett nollalternativ har presenterats i den miljökonsekvensbeskrivning som upprättades av Melica den 16 februari 2016.

Kungälv kommun har vidare åberopat del av vad Ringens Varv AB anfört i målet.

A och B har bestritt bifall till Kungälv kommuns överklagande och har yrkat att mark- och miljödomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut att upphäva planen. De har anfört bl.a. följande till utveckling av sin talan.

Att det är problematiskt med alternativredovisning saknar relevans då i detta fall en båthall redan 2008 hade getts tidsbegränsat bygglov till 2013 utan plan. Att redovisa det enda realistiska alternativet, nollalternativet, är från kommunperspektivet ett icke-alternativ. Kommunen är som markägare till Z part i målet med syftet att till varje pris undvika att besluta om åtgärdsföreläggande för den orivna båthall 1 och rättelseföreläggande för den på Ringens Varvs egen risk uppförda båt-hall 2 som aldrig haft ett lagakraftvunnet bygglov och försöka få fram en detaljplan precis på den plats där de olagliga båtupplagshallarna är placerade. De havererade bygglovsärendena och försöket att skapa förutsättningar för att legalisera dessa båda olagliga byggnader förefaller vara viktigare för kommunens byggnadsnämnd än att följa svensk rättspraxis, vilket definitivt inte är i allmänhetens intresse. Här åsidosätter nämnden likabehandlingsprincipen och följer inte grundlagen, 1 kap. 9 § RF. Detaljplaneprocessen syftar till ett tillrättaläggande av plan för olagliga byggnader och båtupplag. Verksamhetsområdet Eriksberg är redan etablerat, utan detaljplan och bevisligen utan i 5 kap. 1 § ÄPBL föreskriven planmässig prövning då det var så viktigt att båthall 1 skulle få bygglov utan hänsyn till den valda platsens lämplighet. Verksamhetsområdet Eriksberg saknar alternativ lokalisering med anledning av en redan befintlig etablering i området.

För det tilltänkta verksamhetsområdet Eriksberg har ingen parallell tillståndsprövning gjorts. Någon utredning för att lokalisera båthallar på platsen har aldrig gjorts, vare sig inför beslut om tidsbegränsat bygglov 2008 eller detaljplan. Det finns till planbeskrivningen ingen motsvarighet till en MKB. Däri sägs ju att ingen MKB

behövs. Vad kommunen antagit är en hastigt tillkommen detaljplan som kommunen gjort enbart för att legalisera två synnerligen illa belägna och utformade båthallar i ett område med landskapsbildsskydd på mark som omfattas av riksintressena i 4 kap. MB.

C och V.M.S. Rutgersson har bestritt bifall till Kungälv's kom-muns överklagande och har yrkat att mark- och miljödomstolen ska fastställa länsstyrelsens beslut att upphäva planen.

De har till grund för sin talan i mark- och miljödomstolen vidhållit vad de anfört i länsstyrelsen samt därutöver anfört bl.a. följande. Hela Marstrandsområdet omfattas av särskilda hushållningsbestämmelser enligt miljöbalkens fjärde kapitel. Denna del av kusten är riksintresse för sina samlade natur- och kulturvärden. Hela planområdet ligger även inom riksintresse för naturvård och friluftsliv. Sammantaget planläggs alltså ett område i en mycket känslig och skyddsvärd omgivning. Dessutom finns närliggande bostäder och speciella trafikförhållanden att beakta. Dessa förhållanden medför sammantaget att kraven på miljökonsekvensbeskrivningen i allmänhet och alternativredovisningen i synnerhet ska ställas högt.

Det har inom ramen för det aktuella detaljplanearbetet ostridigt inte utförts någon alternativredovisning. Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att det inte har ingått i uppdraget att ta ställning till alternativa placeringar, utan miljökonsekvensbeskrivningen har fokuserat på att utreda konsekvenserna av detaljplanens exploatering av området. Frågan blir därför om den utredning som gjorts inom ramen för den fördjupade översiktsplanen ”Idealbild Marstrand”, samt inom ramen för kommunens översiktsplan från 2010, är tillräcklig för att uppfylla miljöbalkens krav. Sammanfattningsvis framgår av nämnda handlingar att Koön är det område inom Marstrandsområdet där det finns bäst möjlighet att utveckla verksamheter, att det aktuella planområdet tas upp som ett av flera alternativ för utveckling av verksamheter samt att det vid en översiktlig granskning inte har ansetts möta några principiella hinder för verksamheter på området givet att vissa hänsynstaganden görs.

Det torde vara ostridigt att det har funnits andra tänkbara alternativa lokaliseringar för den aktuella verksamheten inom en relevant geografisk räckvidd som borde övervägts. Så har inte skett och anledningen till det är enligt kommunen att planområdet vid en övergripande prövning har pekats ut som tänkbar etablering för verksamheter. En sådan tillämpning av den aktuella bestämmelsen är felaktig. Detta då det skulle innebära att verksamhetsspecifika överväganden som ska beaktas vid ett slutligt beslut om lokalisering av en verksamhet i en känslig miljö, och som inte var kända vid den övergripande planläggningen, inte beaktas. Det kan t.ex. vara så att den aktuella verksamhetens karaktär innebär att en annan lokalisering är lämpligare, trots att planläggningen sker på mark som vid en övergripande prövning avsatts för verksamheter.

Det finns flera omständigheter som är hänförliga till den specifika verksamheten och som motiverar en alternativ placering, såsom påverkan på dagvatten, störningar för omgivningen, byggnadernas storlek, brister i fråga om möjligheter att uppfylla brandsäkerhetskrav och trafiksäkerhetskrav m.m. Det finns inte något faktaunderlag för att bedöma om den sökta platsen är bättre för verksamheten som bolaget vill bedriva än någon annan plats. Det saknas inte alternativa placeringar för verksamheten. Något ”nollalternativ” har inte heller presenterats.

DOMSKÄL

Länsstyrelsen har i det överklagade beslutet inskränkt sin sakprövning till frågan om redovisning av alternativa lokaliseringar i miljökonsekvensbeskrivningen. Mark- och miljödomstolens prövning är därför i allt väsentligt begränsad till denna fråga.

I planbeskrivningen till detaljplanen anges bl.a. följande. ”Syftet med detaljplanen är att skapa ett verksamhetsområde vid Eriksberg, Mjölkekilen, norr om väg 168, för icke störande småindustri med tillhörande kontor. Inom planområdet föreslås marin verksamhet som till exempel båthallar, tillverkning av båttillbehör, försäljning av båtar och båttillbehör. Verksamheter som är störande för närliggande bostä-

der och omgivning tillåts ej. Verksamhetsområdet planeras inte heller för privat småbåtsuppställning”.

På området finns sedan tidigare två båthallar. Tidsbegränsade bygglov för båthallarna har upphävts av överinstans. Ett genomförande av planen medför att permanent bygglov kan lämnas för de redan vidtagna åtgärderna. Detta utgör dock i sig inget hinder mot att anta detaljplanen. Istället gäller att planen på sedvanligt sätt ska prövas mot reglerna i plan- och bygglagen. Eftersom ärendet påbörjades hos kommunen före den 2 maj 2011 ska det bedömas enligt den tidigare plan- och bygglagen (1987:10;ÄPBL). När detaljplanen upprättas ska enligt 5 kap. 18 § ÄPBL bestämmelserna i 6 kap. 11 -18 och 22 §§ miljöbalken tillämpas, om planen kan antas medföra en sådan miljöpåverkan som avses i 6 kap. 11 § miljöbalken.

Kungälv's kommun har utfört en behovsbedömning utvisande att ett genomförande av detaljplanen kan antas innebära betydande miljöpåverkan såsom avses i 6 kap. 11 § miljöbalken. Vid sådana förhållanden ska, enligt 6 kap. 12 § miljöbalken, kommunen inom ramen för en miljöbedömning enligt 11 § samma kapitel upprätta en miljökonsekvensbeskrivning där den betydande miljöpåverkan som planens genomförande kan antas medföra ska identifieras, beskrivas och bedömas. Rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd ska också identifieras, beskrivas och bedömas. Bestämmelsen avser att genomföra artikel 5 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/42/EG av den 27 juni 2001 om vissa planers och programs miljöpåverkan.

Utgångspunkten för vilka alternativ som är rimliga att bedöma är alltså planens eller programmets syfte. Med rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets geografiska räckvidd menas olika alternativa sätt att uppnå målen med planen eller programmet. Alternativen kan alltså handla om alternativ lokalisering av den typ av verksamhet som man planerar för (se prop. 2003/04:116 s. 64 och MÖD 2013:9).

I Kommissionens handbok, Genomförande av direktiv 2001/42 om bedömning av vissa planers och programs miljöpåverkan, anges bl.a. följande vad gäller redovisning av alternativa lösningar. När det i direktivet föreskrivs att man ska identifiera, beskriva och utvärdera den betydande miljöpåverkan som realistiska alternativ kan antas medföra, görs ingen skillnad mellan å ena sidan bedömningskraven för utkastet till planer och program och å andra sidan dem som tillämpas för de alternativa lösningarna. Det centrala i kravet är att den betydande miljöpåverkan som planen och alternativen kan antas medföra fastställs, beskrivs och bedöms på ett likvärdigt sätt. Kraven i artikel 5.2 beträffande omfattningen och detaljeringskraven avseende uppgifterna i miljörapporten gäller även de alternativa lösningarna. Det är väsentligt att den myndighet som ansvarar för antagandet av planen, liksom de myndigheter och den allmänhet som deltar i samråd bibringas en riktig bild av vilka realistiska alternativ som finns och att man förklarar varför de inte kan anses vara den bästa lösningen (s. 26 i handboken).

I den miljökonsekvensbeskrivning som upprättats i ärendet anges att den avgränsats till att behandla de miljöaspekter som tagits upp i behovsbedömningen samt utifrån kommentarerna från Länsstyrelsen i Västra Götalands län. En utredning om alternativa områden för exploatering har inte ingått, utan fokus har legat på utformningsalternativ inom planområdet. Miljökonsekvensbeskrivningen har alltså avgränsats till att utreda konsekvenserna av detaljplanens avsikter med exploatering i området. I miljökonsekvensbeskrivningen anges att bedömningar av alternativa områden bör göras på en mer övergripande nivå. Där anges också att den nivån har beskrivits i arbetet med den fördjupade översiktsplanen Idealbild Marstrand och att det i densamma miljökonsekvensbeskrivning inte anfördes några invändningar till exploatering av detta område.

Miljökonsekvensbeskrivningen till den fördjupade översiktsplanen Idealbild Marstrand 2008 redovisar tre delområden för verksamheter, varav nu aktuellt detaljplanelområde är ett. Områdenas lämplighet för verksamheter beskrivs bl.a. utifrån identifierade naturvärden i områdena. Mark- och miljödomstolen delar dock länsstyrelsens bedömning att även den miljökonsekvensbeskrivning som upprättats för den

fördjupade översiktsplanen Idealbild Marstrand saknar en redovisning av alternativa lösningar på ett sätt som uppfyller kraven i miljöbalkens bestämmelser. Inte heller kommunens översiktsplan ÖP 2010, där planområdet ingår i ett större område för verksamheter, bedöms som tillräcklig för att belysa alternativa lokaliseringar beträffande nu aktuell detaljplan. Vad klaganden har anfört i mark- och miljödomstolen förändrar inte en sådan bedömning. Det har inte heller i övrigt framkommit något som utgör skäl att ändra länsstyrelsens beslut. Överklagandet ska därför avslås.

Med angiven utgång saknas anledning ta upp frågan om talerätt för C och V.M.S. Rutgerson AB.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 14 december 2017

Göran Stenman

Hans Ringstedt

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Göran Stenman, ordförande, och tekniska rådet Hans Ringstedt. Föredragande har varit beredningsjuristen Carolina Bergholtz.